

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974



BRNO 1975

NÁLEZY KAMENNÉHO ZDIVA VE VYŠKOVĚ

/ okr. Vyškov /

Jiří J a r o š, Muzeum Vyškovska, Vyškov

V rámci IV. etapy výstavby silnice I/46 a I/47, prováděné v průtahu Vyškovem Dopravoprojektem Brno, byl v březnu 1974 hlouben příkop kanalizačního betonového potrubí o světlosti 60 cm. Pracovník Dopravoprojektu s. B. Přidal /1/ narazil při práci se strojem zn. Poclain na dvě destrukce kamenného zdiva v prostoru dnešního náměstí Obránců míru. Nález pohotově ohlásil do Muzea Vyškovska Sv. Souček a dne 25. 3. 1974 spolu s autorem zprávy zbytky zdí zaměřili pásmem a vyfotografovali. Následujícího dne odebral J. Jaroš z destrukcí zdí č. 1 a 2 vzorky kamene a malty /2/ Společně se Sv. Součkem jednali dne 27. 3. 74 s pracovníky Dopravoprojektu s. ing. Matuškou a Špalkem o možnosti další záchranné sondáže, aby bylo možno přesněji zjistit alespoň průběh obou zdí. Pro technické překážky však ve výzkumu nemohlo být pokračováno. Bránila tomu především inženýrská podzemní síť a navážka v místě do výše cca 2 - 3 m.

Zaměření zdiva bylo provedeno plátěným pásmem 50 m od provizorních orientačních bodů, zvolených a/ na vnější obvodové hraně kovového příklopu kanalizační šachty č. Š 10. Takto byla zaměřena zeď č. 1 b/ na pravé vnější hraně rohového vchodu domu č. 17 na náměstí Obránců míru. Odtud byla zaměřena zeď č. 2.

Vykopaný prostor příkopu zasahoval zhruba od šachty Š 3 k šachtě Š 9, kde se lomil a v úhlu cca 30° od osy budoucí vozovky směřoval k šachtě Š 10. Hloubka příkopu činila cca 2,70 m, šířka cca 1,40 m. Destrukce zdi č. 1 měla v řezu rozměry 2,20 x 1,30 m a zdi č. 2 2,1,70 x 1,10 m / š x v /. Materiál destrukcí byl, pokud bylo možno zjistit jejich prohlídkou a odebráním vzorků /M. Vyškov, i. č. H-13881-13882/, tvořen neopracovanými lomovými kameny. Je problematické, zda způsob výstavby obou zdí byl shodný, či nikoli. Při prohlídce zdi č. 1 jsem při odběru vzorku kamene ve spodní části zdiva nezaznamenal zbytky malty /asi 60 cm ode dna příkopu/. Horní část byla při výkopu narušena a zde se jevily ve zdivu zbytky malty. U zdi č. 2 byla malta rozptýlena v celé hmotě zachovaného zdiva. Další okolností, vyžadující patřičného uvážení při případné interpretaci, je sklon obou zdí. Byly-li obě zdi patřičně zakřiveny, mohlo jít o základové zdivo hradební bašty /3/, doložené ikonograficky /srovnej votivní obraz hořícího Vyškova v roce 1753 z křtinského kostela; foto v M. Vyškov, i. č. 9007-9008/. V opačném případě by mohly být částmi hradebního zdiva mimo baštu /vnější a vnitřní hradba?, přístavba k fortifikaci aj. ?/. Kdyby bylo možno alespoň zčásti splnit požadavek další sondáže u jedné ze zdí, případně důkladného očištění zdiva, nebyla by interpretace zdiva tak nejistou jako dosud. V každém případě však nálezy hrají úlohu dalších indikátorů dnes z velké části zaniklého opevnění města Vyškova.

P o z n á m k y :

- 1 Informace ing. Matušky z Dopravoprojektu Brno.
- 2 Zdivo i jeho nejbližší okolí bylo bez jakéhokoli nálezu materiálu.
- 3 Srovnej "Plan der Stadt Wischau samt ihrer Umgebung 1826", i. č. H-12676, M. Vyškov. O nález vyšla informace: Základy hradební bašty? Náš život, vyd. OV KSČ a rada ONV Vyškov, r. XXII, č. 15, 12. 4. 1974, str. 4.

Fund von Steingemäuer in Vyškov /Bez. Vyškov/. In Vyškov na Mor., Bez. Vyškov, wurden im Jahre 1974 beim Aufbau des Strassendurchzuges zwei mächtige Fundamente eines Steingemäuers gestört. Durch weitere Herrichtungen waren sie für eine Grabung verloren gegangen, man konnte sie nur vermessen und Gesteinproben abnehmen. Der Charakter des Gemäuers weist auf Zusammenhänge mit der mittelalterlichen Befestigung der Stadt Vyškov hin.

K HROMADNÝM NÁLEZŮM BEZU ČERNÉHO /SAMBUCUS NIGRA L. / - NÁLEZ Z ÚVALNA - ŠELENBURKU

/ okr. Bruntál /

Emanuel O p r a v i l, AÚ ČSAV Brno

Medicinální, kulinární i technologické použití bezu černého /Sambucus nigra/ sahá svou tradicí hluboko do starověku. Medicinálně se cenily listy, květenství a plody a k přípravě některých pokrmů rovněž posloužila květenství a štáva z plodů; tuto silně barvící šťávu však využívali i řemeslníci v barvířství a rovněž bezové dřevo mělo své specifické užití. Přes tyto široké možnosti uplatnění v dřívějším hospodářství se jen ojediněle setkáváme s přímými důkazy: k uchování listů a květenství v archeologických vrstvách jsou minimální předpoklady, spíše nalezneme ojediněle roztroušená opracovaná dřeva /kolíky, pípy apod./ a pečičky z plodů. Ale i konkrétní doklady o používání bezových plodů jsou též velmi vzácné. Z území naše-

ho státu známe z literatury následující čtyři hromadné nálezy /shluky/ peciček bezu černého ; dokazují, že se nejedná o náhodný výskyt, ale o pozůstatek zásob na zaniklém sídlišti:

Štúrovo, avarsko-slovanský objekt, Tempír 1961, 1969.

Zemplín, středověk, Tempír 1969.

Krnov, doba neznámá, Klečka et Skutil 1937.

Konůvky, zaniklá ves ze 13. - 15. stol., Opravil 1973 /s příměsí peciček chebdí/.

V roce 1974 jsem měl možnost prozkoumat semena uložená ve sbírkách pravěkého oddělení Slezského muzea v Opavě. Dr. V. Šikulová mně zapůjčila k určení vzorek označený M 623 s tímto původním popisem : "4.9.1934 Hülsen einen Samenart Schellenburg unterhalb der Brandschichten von 1474". Vzorek obsahuje 5 ccm peciček bezu černého bez cizí příměsí. Pecičky jsou světle hnědé barvy, nezuhelnatělé, po délce většinou rozpadlé na dvě poloviny ; délka celých peciček se pohybuje od 3,6 mm do 4,2 mm, šířka od 1,8 mm do 2,2 mm.

Nahlédnujím do Klečkova popisu šedých nezuhelnatělých semen bezu černého z Krnova /Klečka et Skutil 1937, p.24/ se přesvědčíme, že se jedná o podobný materiál, uložený v tehdejším krnovském muzeu. Nálezové okolnosti tohoto vzorku však nebyly známe, proto autoři ve své práci neuvádí jeho stáří a obecně jej pokládají za pravěký. Dnes tento krnovský materiál není již známý, patrně během pozdějších událostí /válka atd./ vzal za své. Šelenburský vzorek ve Slezském muzeu je dnes jediným dokladem peciček bezu černého z Krnovska. Uvážíme-li stejný charakter obou nálezů a okolnost, že areál Cvilína a zříceniny Šelenburku byl již od minulého století neustále středem zájmu nejen místních pracovníků, ale i tehdejšího Opavského muzea, tu se nám nabízí domněnka o společném původu obou vzorků. Je to věc samozřejmě diskutabilní, ale nelze ji zcela popřít.

L i t e r a t u r a :

- A. Klečka, J. Skutil, 1937, Moravské příspěvky k výzkumu pravěkých obilnin, Věstník čs. zeměd. mus . 10, 19-25.
E. Opravil, 1937, Nález ořešáku královského při výzkumu zaniklé středověké vsi na Moravě, ČMM 56, 121-126.
Z. Tempír, 1961, Archeologické nálezy obilnin na území Československa, Věd. práce výzk. úst. Čs. ak. zeměd. věd 1961, 159-200.
Z. Tempír, 1969, Archeologické nálezy zemědělských rostlin a plevelů na Slovensku, Agrikultúra 8, 7-66.

Zu Massenfunden von schwarzem Hollunder /Sambucus nigra L./ - Fund aus Úvalno - Šelenburk /Bez. Bruntál/. In den Sammlungen des Schlesischen Museums in Opava ist der bisher nicht bestimmte und unpublizierte Fund von Steinkernen des schwarzen Hollunders /Sambucus nigra L./ aus der Burgruine von Šelenburk unweit von Krnov, Bez. Bruntál aufbewahrt, der aus der Schicht vor dem Brand im Jahre 1474 stammt. Der Autor sprach die Voraussetzung aus, ob nicht denselben Ursprung auch der von Klečka /Klečka et Skutil 1937/ beschriebene schwarze Hollunder aus Krnov ohne Altersangabe und nähere Fundumstände hat.

POKRAČOVÁNÍ SONDÁŽE NA DÓMSKÉM NÁVRŠÍ V OLOMOUCI

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav, Olomouc

/Tab. 71 /

V polovině února 1974 byly obnoveny sondážní práce v rámci plánované asanace hradebních zdí kolem dómského návrší. V letech 1972 a 1973 bylo v rámci této akce vyhloubeno 42 sond /sonda 43 byla začata/ /1/, v roce 1974 zbývalo vyhloubit sondy na parkánech na severovýchodní a severní straně. Po dohodě mezi Interprojektem Brno, n.p. Geindustria a olomouckým VÚ byl poněkud upraven původní plán, tak aby se lépe vyhovělo archeologickému zájmu. Týkalo se to hlavně terénu v okolí románského paláce, kde byly realizovány navíc vyžádané sondy 48, 49 a 50 a pak také okolí románské věže. V tomto prostoru se namísto tří malých původně naplánovaných sond vyhloubila sonda 15, která byla protažena od zmíněné věže až k protější ohradní zdi. Podobně jako v minulých letech prováděli výkop pracovníci n.p. Geindustria, sběr a předběžnou evidenci nálezového materiálu po dvacetimetřových vrstvách zajišťoval jeden pracovník /dúchodce/ v režii VÚ a později v rámci n.p. Geindustria ; metodické vedení včetně kresebné a fotografické dokumentace připadlo pracovníkům archeologického oddělení VÚ. Sondáž trvala s přestávkami přes celý rok a počátkem roku 1975 byla dokončena sonda 52. Do uzavření celé akce zbývá poslední sonda 53 naplánovaná u severního úpatí hradební zdi na tzv. Locatelliho bastionu /nyní prostor Letního kina/, která má být vyhloubena na jaře 1975.

Provedená sondáž je zatím největší terénní badatelskou akcí na dómském návrší /2/ a přinesla nejen řadu pozorování, týkajících se jak pravěkého tak zvláště středověkého osídlení. Kromě neolitických střepů /3/ byla na mnoha místech zachycena eneolitická kulturní vrstva, jejíž mocnost kolísá od 40 do 120 cm /sonda 48/. Eneolitické osídlení, které reprezentuje keramika nálevkovitých pohárů a keramika kanelova-

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné